

شکر امانتی محمد علی

شهراماتی طرفنده آمده بر نشر اولنور

صافی ۶

۱ شباط ۱۳۴۱

سنه ۱

امانتي نفوسى

امانت احصائيات اداره سى ؛ استانبول نفوسى حقتده همان هر طرفدن - حتى آمرشای جنوبى كې اوزاق ملكتلردن بيله - شفاهاً و تحريراً بعض سؤالرد معروض قالمقده در . شفاهى معلومات طلبنه قارشى : تور كيه ده بلديه لرك نفوس معاملاتيله وظيفه دار اولمادى بناء عليه نفوسك حقيقى مقدارىك بلديه لرجه مجهول بولندينى ينه شفاهاً ايضاح ايدلكده وبالطبع بوايضاحات حيرتله قارشولنقمده در .

استانبولك دوت بچق عصر دن برى نفوس معاملاتنده كى نقصانى مقاله يه موضوع اتخاذايتمكده حال حاضر ده بونكله وظيفه دار اولان هيچ برادرانى ، هيچ بر شخصى تنقيد و يا نخطه محررك عقلمدن كچه مشدر . نه كيم بونقصان حكومتجده اهميتى بر صورتده نظر دفته آلتش و ۳۴۱ يا خود ۳۴۲ سنه لردن اعتباراً تور كيه ده ممالك مترقيه غريبه طرزنده عمومى بر تحرير نفوس اجراسى ايچون مجلسدن تخصيصات طلب ايدلشدر . بومقاله يى تحرير دن مقصد بعد ما نفوسى ايستر حكومت ، ايستر مرجع طبيعى حتى قانونيسى اولان بلديه لر تحرير ايتسون ، باشلايه جقارى ايشك دوت بچق عصر دن برى نه درجه مذذب و مشوش اولديغى و بوبابده نه قدر خيالى ارقامه استاد ايدلديكى اثبات و ايضاح ايدلديك ايشك تسريعنه نظر دقتي جلب ايتمكدر . بونقطه يى توضيح دن صوكره اساسه كچه بيليرز :
عموميتله تور كيه نك نفوسدن صرف نظر ، ده اونه قدر حكومت مركزى اولان استانبولك نفوسى حقتده معين واحصائيات علمى نقطه نظر دن موقوف عد اولنه بيله جك ارقام و معلوماته مع الاسف مالك دكلز .
حال بوكه استانبولك نفوس معاملاتى تور كيه نك ديكر

فقط بو كې سؤال لر تحريراً واقع اولور و منشأ يه بين الملل نفوس اداره سى و سائر ممالك مترقيه غريبه بلديه لرى بولنور سه تحريراً و يريله جك جوابده عزت نفس ملى بى وقايه مقصديه نه درجه مشكلات چكلمكده اولدينى ايضاحه حاجت يوقدر . بناء عليه بعد ما واقع اوله جق طلب و مراجعتله عمومى بر جواب ماهيتده اولوق اوزره استانبول نفوسى حقتده مجموعه ايله بعض ايضاحات اعطاسنه مجبوريت حاصل اولمشدر :

اوله‌رق هر طرفدن استانبوله تهاجم ایدن مسلم ، غیر مسلم تورک تبعه‌سیله اجیتیرلک استانبولک نفوس بکوننده بک مهم تبدلر حصوله کتیر دیگی و بالآخره روسیه‌ده ائی کورتو براداره نلک تأسس ائیمی اوزرینه روس مهاجرلرینک استانبولی ترک ایدرک قسماً روسیه‌یه و قسماً دیار سائره‌یه کیتملری و برده کرک آناطولی‌ده تورکک ظفری ، کرک مبادلله طولایسیله استانبوله گئش اولان برچوق مسلم و غیر مسلم تورک تبعه سنک‌ده آناطولی‌یه و یونانستانه سوق ایدملری ذاتاً معلوم اولمان استانبول نفوسنک حقیقی مقدارینی تعیین خصوصه‌ده بلااستنا هر کئی شایر تمشدر .

۱۳۲۴ تاریخندن ریی استانبوله ظهور ایدن بونوک یانیغیلر نتیجه‌سنده الک آزدن ۲۰.۰۰۰ خانه‌نک یاتمش اولسی و بونولک بیکینی یایدیرمق قدرتی حائر اولمان حریرقزده لردن بک چوغنک حیاتک دها اوجوز اولدینی ظن ایتدیگی آناطولی‌یه کچکیسه ده استانبول نفوسنده مهم برتبدل حصوله کتیر مشدر . الیوم هر شی دوزدلمش یعنی استانبول اشغالندن قور تولمش ، صلح تقرر ائیش ، مبادلله کیفیتیمک اوزره بولنمش و بالتیجه نفوس معاملتنده بدرجه‌یه قدر حال طیبی‌یه یا قلاشلمش املقانه برابرینه استانبولک حقیقی نفوسنی تعیین وثیت ائیمک امکان بوله‌ما مشدر . علاقه‌دار و وظیفه‌دار مأمورلرده بو خصوصه تطمینکار معلومات اعطا ایدمه مکده و مسأله‌نک اصل اهمیتی‌ده بوندن صکره باشلامقده در .

کرچه وقوعه بولان مراجعت و طلب اوزرینه استانبول نفوس مدیریتی الیوم استانبول ولایتی داخانده ۱۰۶۵.۸۶۶ نفوس بولندیفنه دائر بر جدول ارائه و اعطا ائیمکده ایسه‌ده مقاله‌نک صوکنده اثبات و ایضاح ایدیله‌جکی اوزره بوجدولده کوسترین ارقام اصلاطوغری تلقی ایدیله‌مز . محررک قاعته کوره استانبول نفوسنی بو کون آنجق ۵۰۰ ایله ۶۰۰ بیک آره‌سنده در . و قطعاً بوندن فضله دکلدر .

بو قاعات و استدلالده نه‌یه استناد ایدل بکنی مقاله‌نک صوکنده ایضاح ائیمک اوزره اول امرده دها اوزاق

شهرلرینه نسبتله بوتون تفصیلات و شرعاً یله معلوم و مقید اولق لازم کلیردی . چونکه یاقین زمانه قدر استانبوله بر نفوس مدیریت عمومیه‌سی موجوددی . و استانبوله تحریر نفوس کیفیتیه ده تورکیکه دیکر شهر و قصبه لردن برچوق سبیلر طولایسیله ده‌الی برصورنده یا یله بیلردی . بوجھولیت و عدم مضبوطیه رغماً هر نه زمان استانبولک نفوسندن بحث اولونق لازم کله بلااستنا هر کس « برچوق میلیون نفوسلی شهریمیز » قابله‌سی تکرار ایدر . فقط بو برچوق میلیون نه کئی بر حساب و یا معلومات احصایه‌یه مستقدر؟ استانبولک موجود مانیسی ، وضعیت اقتصادیه‌سی بوقدر نفوسی اعاشه و ابانه ایدیلیری؟ بوقظه‌لری هیچ کیمسه صوروب آراشدر ماز . صوروب آراشدر مرق ایستنه بریسی چقبه‌سیله اصل بوایشلاره علاقه‌دار اولان دائر دهن ایستدیگی معلوماتی آله‌ماز .

والحاصل استانبولک حقیقی مقدار نفوسنی بو کون بر معیار . حربک و متارک‌نک آجی کونلرده دشملریمیز استانبولک نفوس ایستاتستیکلرینی کندی ایشلرینه یارایه‌جق شکله‌ده ترتیب ایدرک بویامده غیر مسلم سکنه‌ینی مسلملردن فضله کوستریش و بوسورنلده استانبولک تعیین مقدراتی موضوع بحث اولدینی کونلرده بوشهر اوزرنده برحق قازانق ایسته‌ماشردی .

سیاسی مختصرلرک حقیقی تحریف ائیملرینه رغماً بوسره‌لرده پارسده نشر ایدیلن « کیدسام » ده استانبولک نفوسی ۱.۳۴۵.۹۳۴ راده سنده بولندینی و بونک ۶۰۳.۳۱۰ ی مسلم ، ۸۴۶ ، ۲۱۸ ی روم ، ۸۸۱.۲۰۹ ی ارمنی ۵۵.۱۳۳ ی یهودی و متباقیسی‌ده اجنبی اولدینی تصریح ایدل بکنده در .

یه بوسره‌لرده حکومتجه نشر ایدیلن ایستاتستیکلرده و صلح قوفرانس لرنده مدافعه ایدیلن اسلارده ایسه — بالطبع ملحق قضالره برابر — استانبول ولایتده ۱.۲۰۳.۰۰۰ نفوس بولندینی بیان اولونقده ایدی . کرک دشملریمیزی ، کرک سیاسی رجملزی نفوس مقدارینی بوراده‌لرده کوستریمک سائق اولان سبیلرده یوق دکلدر . روس چارلغنسک اضمحلالی و یونانیلرک آناطولی‌یه کچملری نتیجه‌سی

مورخلاردن زياته روم مورخلاردن ديكه ملك دها موافق اوله جقدر . بوصوله كيرلر ساقه مليله هر حالده روملر حقيقتدن چوق فضله كوستر جكلرى شهسزدر . مثلاً قونت سه كور ؛ روما شرق ايمپراطورلنى تاريخنده : بديت محاصرهده ايمپراطورك امريله استانبول اهاليلى تعداد اوله روم شهريده ۲۰۰,۰۰۰ كشى بولدينى وسكز جلددن عبارت برعمانلى تاريخى يازمش اولان فرانسز شاعر مشهورى لامارتينده حين محاصرهده شهريده ۳۰۰,۰۰۰ اهالى سان اولدينى بيان ايدورسهده

بونلر خريستيانلى غيرتيله يازمش وشهرلك ضايعه بالتيجه بقدر نفوسك اسارت وسفالتنه عالم نصرانيق ده زياته آجند رومق ايجون قصداً اعظام ايدمش مقدارلردر . بونكه برابر بوخوصده الك موفوق معلوماتي سه روم مورخلاردن « قريوتولوس » دن اله جفز . قريوتولوس قنجدن صوكه استانبولده ياشامش و فاتح نامه بر تاريخ يازمشدر . يازدينى تاريخ طوبقو سرباني كستخانه سنده كوريله رك صوك زمانلرده ترجمه ونشر ايدمشدر .

بوذلك افاده سه كوره : اثنائ محاصره وضبطه اركك ، قادين ، چوجوق واجني اولق اوزره روملردن ۴۰۰ تلفات واقع اولمش وشهرده ۵۰,۰۰۰ كشى اسير ايدلمشدر . [۱] بوتون مورخلارك شهري مدافعه ايدن روم عسكرلرني ۴ - ۵ بيكراده سنده كوسترمى (۲) ومحصاره باشلاديني [۱] تاريخ سلطان محمدخان ناني . قاروليدى افندي تر ۳۳ مى

صفحه ۸۴ [تاريخ انجمنى نشر ياستدن]

حتى بر قسم مورخلر روملرك عسكرلرني (۱۹۷۳) كى كسرى برقم اولوق كوسترمكده دلر . كرك بونكسرى رقم ، كرك ۵۰۰ عددى اوله اوله ايمپراطورك موظف و خاصه عسكرلرني كوستر بر ۵۰ - ۶۰ بيك اهالى آره سنده لا اقل ۲۰ بيك كشى نك شهريلى مدافعه باشتراك ايتكلرى شهسزدر . عقل ومنطقده بونق ايجاب ايتدبر . بونق ايتا بر حسابلده اثبات ايدم بيلرز : استانبول سورلرني ۱۶ كيلومتردهدر . ۵۰ - ۲۰۰ بيكراده سنده اولدينى صوبله ن مهاجيره فارشى شهري مدافعه ايدم بيليك ايجون سورلرك هر متره سه برآدم قونوق لازم كلسه ۱۶۰۰۰ عسكره احتياج اولدينى تظاها ايدر . بوندن باشقه سورلرده ۱۲۲۵ عدد قله (برج) وارددر . هر قله به مدافعه ايجون اوترادم اقامه ايدلسه ۱۲۲۵۰ كشى يده بصورتله لزوم وارددر . مدافعلرك عددى خريستيان مورخلرك ادعا ايتكلرى كى - ۴ - ۵ بيك دكل لا اقل در ۲۰۰۰۰

زمانلرده مثلاً استانبولك قنجدن بولديغمز تاريخه كلنجيه بقدر مختلف عصرلرده استانبولك سورلرني داخنده باريند يرمش اولدينى نفوس حقتده جمع واستحصال اوله بيلن بعض معلوماتى نشر اتمك وبمده استانبولك حال حاضرده كى نفوسى مقدارينه انتقال ايدركلر صوكندهده ملك ساژرده علمى واحصائى بر طرزده نخر بر نفوسك نه صورتله يالقمده اولديغنه دائر بعض ايضاحات ويرمك مسأله نك اكلا شياسته خيلى يارديم ايدم جكدر .

قنجدن اولكي استانبول سكته سنك نه مقدارده اولديغنه دائر يك موفوق اطرافى معلوماته ملك دكلز . اساساً بونق نيزى اوقدر علاقه دارده ايجز . فقط شهرلك فتح ايدلديكى زمان ايله اوندن صوكره كى نفوسى صفحتى تدقيق اتمك فائده دن خالى دكلدر . بونديقيات نتيجه سنده كوريله جكدر كه استانبولك نفوسنده هر دورده خياله وتخييه صايمشدر . قنجدن صوكره تاريخ يازان بنا عليه مشهوده دكل مسموعانه وخيالاته بنائى معلومات ايدن مورخلرك مطالعه لرندن صرف نظرله يالكلز فتح زماننده ياشامش حتى بالذات محاصرهده بولمش اولان مورخلرك يازدقلىنى كوزدن كچيرمك تايمين مقصده كفايت ايدم جكدر . بومورخلاردن طورسون بك « اشارت عاليه شوبه اولدى كيم بوشكسته دل قلميله دفتر اوله . هزارتعبلر چكيبوب خانه بخانه ، حجره بحجره ، علويات وسفليات ، وانچه وباغات يازيلوب مقاطعه وضع » [۱] اولدينى يازيورسهده نفوسك مقدارنى صوبله ميور .

مع مافيه حين قنجده استانبولده بولنان وبالطبع هيئت مجموعه سييله اسير ايديلن سكته نك عددىنى تورك

[۱] تاريخ ابوالفتح [تاريخ انجمنى نشر ياستدن]

طورسون بك روسه بكي جهه على بك برادر زاده سيدر . استانبولده ايلك دفعه نخر بر املاك ونخر بر نفوس اجراسته عموجه سييله برابر طورسون بك مأمور ايدلمشدر . فاتح نامه يازدينى تاريخده بالاده كى فخره نكده دلالت ايتدى اوزره نخر بر ك كندى قلميله يازلدينى طورسون بك بيان ايدر . بو ايكي ذاك اسلرى ماله وبديه تاريخلر نده نفوش اولق اقتضا ايدر . جبهه على بك نامه استانبولده (جبالى) اسننده برست ومجله موجوددر .

سبب تسميه على بك سورك اوقسنده شهري مدافعه به امور ايدلى و حين قنجده اوقنقطه دن شهريه كيرميش اولميدر .

زمان روملرک هر طرفن امداد طلب ايتلمی ده شهرده فضله اهالی بولندينی کوسترمکده در . بناءً عليه شهسز اولان مبالغه سيله برابر استانبولک بيزانسيلير زمانندهکی نفوسک ۵۰ - ۶۰ بیک آرسنده اولدينی قبول ايتک موافق اولور .

نته کيم قيمت علميه سی غيرقابل انکار اولان «غرانده- آسئيقولوبه دی» دخی شهرده اسپر ايدنلرک مقدارنی ۶۰.۰۰۰ کوسترييورک مبالغه صاييلماز . مع هذا عثمانی مورخ ومؤلفرينک استانبولک روم اهاليسی ۲۰۰.۰۰۰ راده سنده کوسترملری بوقدر جوق اهالی تک هيچ اولماز سه ريعنک الی سلاح طونار طاقدن اولوب مدافعه به اشتراک ايتديکني و بناءً عليه بوندن طولاني محاصره تک ۵۳ کون اوزاديني کوسترمک ايچون اولسه کرک . حال بوکه حين فتحده استانبوله بوقدر نفوس اولسه ایدی - بر ازاووده اشارت ايدليکی اوزره - روم مورخلری اسرآنک عددي يوسک کوسترمک صورتيه بوندن هر حالده استفاده ايدرلدي . اساقرون وسطاده ۵۰ - ۶۰ بيکدن فضله نفوسلی شهرلرک اعاشه سی ده مشکلی . بخصوص استانبول کی بوتون حوايجنی ، محروقاتی خارچدن کتيرتمک مجبوريتنده اولان اطراف اربعه سی ده دوغريسی سولرينک طيشاريسی ديگر بردولتک (عثمانلرک) اله کچمش بولان بر شهر دهافضله نفوسلی باريندیره مازدی . روملر دن برچوغنک قاجسی ، برخيليسنک اسپر ايدلسی کی سبيلره سکنه سز قالان شهری اهالی ايله طولديرمق برلازمه سياست و اداره اولديندن فاتحک درحال بواسبابه توسل ايتديکی اکلاشمقدهدر .

طورسون بک فاتح ايچون « قليجبه فتح ايتديکی ممالک کفار دن سيایي اساری کتيردوب اطراف استانبوله قونديروب کويلر و مزارع وضع ايتدی . شوبله که خالی بر يقالوبو تمام معمور اولدی . » ديوز . [۱] طورسون بک بوفاده سندن استانبوله اکیيلن وقاچان روملرک يرينه روم وسائر خرستيانلر کتيريلوب استانبولک اطراف وجوازينه اسکان ايدلمشدر . استانبول اطرافنده بلغراد ،

[۱] تاريخ ابراهمتح . تاريخ انجمنی مجموعہ سی . ۳۰ .

کمر برغوس ، بتخور ، کوچوک کوی وسائر کبی مبادلنهک وقوعنه قدر روملرله مسکون کويلرک موجوديتی بوفاديني تأييد ايتکدهدر .

استانبولک فتحی خبرنی اطرافنده کی ملوک وامرابه منشيانه برطرزده يازمش اولان تاجی زاده جعفر چلي دييورک : « قاريشديران سليمان ديملکه معروف بر يارار ارومعمده قولنی سوباشی نصب ايلوب بويوردی که ممالک محروسه دن هر کيم که کلوب بوبلده طيهده وطن طوتوب اقامت نيتم ايدوه هر قتی اوی مرادواختيار ايدرسه سابق الذکر سوباشيدن تذکره آلوب سده مراد بخشه کله . ملک نامه هايون صدقه اوله » [۱]

بوکي مساعدات ونشويات اوزرينه استانبوله کلوب بر اوی اشغال ايدنلرک تعين اولنان مقاطعه ني ويره مدکلری وبلاخره بوکيلرک مذکور خانه لردن چيقازيله رق مقاطعه سنی ويره ييله چکلری حاللريله مناسب ديکراولره يرلشديرلرک ني طورسون بک سوبله مکده وضو کره لری روملر اسارتدن ازاد اولنورق کنديلر بيه قسماً خانه لری ويرلديکني ده قريتوتولوس بيان ايتکدهدر .

فئحدن صوکره فاتحک اوق ميداننده وترسانه باغچه سنده ويرديکی ضيافتده بولنانلرک و خانلر وعطيله لرايله تلطيف ايدنلرک ۱۷۰.۰۰۰ کشي اولدينی عثمانی مورخلری خبرومر مکدهدر . [۲] بونفوسله کقدرينک شهرده اختيار اقامت ايتديکی معلوم ذکلدر .

تاريخلرک ايضاحاتی استانبول نفوسنده کی بوشلغک نه صورتله طولديرلدينی کوسترمکدهدر . يته تاريخلر آناطولي وروم ايلنک زره لردن نه مقدار اهالی قالدريلوب استانبولک هانکی محله سه يرلشديرلش اولدينی بربرر حکايه ايتکده واليوم مستعمل اولان بعض محله وسمت اسملری ده مورخلرک افاده لرنی تأييد ايله مکدهدر . از جمله اسکوبدن کلن اهالی اسکوبلی محله سه ، موره روملری قناره ، يهوديلر خاصکوی وبلاط ستمنه ، قونيه اقسرايندن کلنلر آقسرايه ، توفاک و سيواس ازمينلری صولی مناستره ، روسه ليلر ايوب سلطانه ، قره مان

[۱] محروسه استانبول فتحنامه سی . تاريخ انجمنی مجموعہ سی . نومرو ۲۱

[۲] فتح جليل سلسلطنيه . احمد مختار پاشا . صفحه : ۲۶

ايچون دوت بيك (۴۰.۰۰۰ دكل) قدر نفوسى مملكتلرينه اعاده قلمشلاردى» [۱]

دوت بيك نفوسك استانبولدن اخراجى صورتيله شهرك اعاشه سنده بر صلاح بلكنمسي ده كوستريركه استانبولك نفوسى اودورلرده بك آزايتمش. عجباحكومته استانبولك غلبه لغندن شكايته باشلاندينى زمانلرده استانبولك نفوسى قاچه بالغ اولمشدى ؟ وشهر اساساً نه مقدار نفوسى بارينديره بيليوركه فضله سي ايسته نيمور ؟ بو سوؤالرك جوابلارنى تاريخلار يمزده بوله جغزمزه احتمال ورميوروم . اولجه ديكر خصوصات حقتده يايديقم تدقيقات اساسنده بويه بر استاتستيقه تصادف ايتديكى خاطر لايه ميوروم . بالاخره اطلاع پيدا ايديلمر ، ياخود قارلردن بريى لطفلاً اخبار ايدرسه مجموعه يه درج اوله جنى طبيعيدر . شو سطرلرى يازاركن يكي دن اوزون بويلى تدقيقاته امكان قالمديغندن واساساً كتبخانه لر يمزك فهرستلرى ده منظم ، ده دا وغروسى موجود اولمديغندن بو خصوصده شويله خاطر ده قالمش اولان اوج مورخ ومؤلفك تدقيقاتندن استفاده ايله اكتفا ايديله جكدر . بونلردن بريى اوليا چلبى در .

اوليا چلبى نك ائزنده كى تفصيلانه كوره : ۱۰۴۸ تاريخنده استانبولده مراد رايكك فرمانيله برتحرير املاك وبوناستبه برده تحرير نفوس يايلمشدر . سليم ثانى زماننده استانبول قاضيسى ذكريا افندى معرفيله ده بر تحرير املاك ونفوس باييلديغى ينه اوليا چلبى خبر ويرمكده در .

ذكريا افندى ۹۹۸-۱۰۰۰ تاريخلارنده استانبول قاضيلغنده بولنش اولسنه كوره موضوع بحث تحريرك بوسنه لرده يايلمسى لازم كليور ايسه ده مذكور سنه لرك اك مهم وقايىنى احتوا ايتسى لازم كلن تاج التواريخ ونعياً بوخصوصده ساكت بولمقده درلر . اساساً عثمانلى مورخ ووقعه نويسلرى تاريخلارنى يالكز حرب وضرر ايله وپادشاهلركنى لزوم مدحيله لريله طولديروب اجتماعيات

اهالىسى بويوك وكو چوك قره مان سمترلينه ، طرزوندن كلنلر بازيده جوارينه اسكان ايدلش ودها صوكره قاسم پاشاده ترسانه تاسيس اولندينى زمان كليويلدن كلن وكى ياقمده ماهر اولان برقم اهالى ده قاسم پاشايه يرلشدي يرلشدر . استانبولك محله تفكيلاينه ويريلن اسملر وجامعلرك بايلىرى تدقيق ايديلرسه فاتح زمانى رچالئك نه درجه فكر اعمار ايله مجهز بولندينى وآنجق بوفكر وعزم سايه سنده بيك كسور سنه نبرى باشقه بر مدينه وباشقه بردينه مطلع ومقر اولش اولان بو شهرك آزمان ايچنده نه صورته توركشديرلش اولدينى تظاهر ايدر .

كرك حكومتك ترغيب وتشويق ، كرك استانبولك ديللرده دستان اولان زكنيلكى وكوزللكى وباخصوص مركز حكومته هر تورلو مأموريت ، صنعت وخدمتك مبذوليتى ، وبوكا مقابل آناطولى وروم اييله ايسه فقر وسفالت وآسايشلرلكك موجوديتى بالاخره بيكلرجه خلقك ايشنى كوچنى ، چيغتنى چوبوغنى ترك ايدوب استانبوله كلىنى موجب اولش وپداسته حكومت اهالى بى تشويق ايتش ايكن صوكره لرى آناطولى وروم ايلنك بوشالديغى كوردوچجه استانبوله مهاجرتى منعه مجبور اولمشدر . تاريخلار يمزده ، قانونسامه لرده (رسم چفت بوزان) چيغنى ، زراعتى ترك ايدوب استانبوله كلنلره طرح ايديلن ويريكك اسמידر .

استانبوله فضله نفوسك تهام ايتمى استانبولك اعاشمى وآسايشى نقطه نظرندن ده لازم ايدى . وقت وقت خانلر وبكار اوطله لرى بوقلانهرق استانبوله عالمه تشكىلى صورتيله يرلشمه مش اولانلر مملكتلرينه اعاده ايدلديكى كى (او كوچى) دنيلن بوكى مهاجم ومهاجرلرك استانبوله گلشنه مساعده ايدلمسى حقتده هر زمان ديوان هاي بوندن ولاياته تبليغات واقع اولديغى ده كورلمكده در . تاريخلارندن ، ديوان هايون وناقندن بك اسكى زمانلره عائد استخراج اوله جق معلومانندن صرف نظرله يالكز مؤخر بر دوره ، ۱۲۴۴ سنه سنده عائد اولان تاريخ لطفى نك شو فقره سنى نقل ايله اكتفا ايدرم . «بيكار طاقتندن واوون سنه دن اقل مدنده استانبوله كلش اولان رعايان تحفييف ضرورت

حضوروندن کهرک هنرلرنی کوستر مشردر . [۱]

اولیا چلی آلیک کپیشنی بوتون تقصیلاتیه اثرینه یازمش و آلیه اشترک ایدنر حقدده مهم معلومات ویرمشدر . هر نه قدر آلیه اشترک ایدنرله دایر عمومی بریکون کوستر مهکده ایسهده ائرندن جمع و التقاط صورتیه بریکونه دسترس اولق ممکندر . ازجهله بوقطه نظرندن پایلان بر حسابیه کوره استانبولده ۵۵۰,۰۰۰ الی سلاح طوتار واردیه خدمت ایدیه بیلیر نفوس ذکور قید ایدلمشدر . بو مقداره چوجوقلرله قادینلر طبیعتیه داخل دکلدر .

ینه اولیا چلی تک ائرنده موجودیتدن بحث ایتدیکی حالده مقدار نفوسی کوسترمدیکی اصناف واهالی ده وارد . بوکون بیله تورکیده قادینلر از ککلردن فضلده دکلدهده چوجوقلرده داخل حساب ایدیلرله یکیمی از ککلرک ایکی مثلی فرض اولونورسه اوزمانکی استانبول نفوس تک ۱,۰۵۰,۰۰۰ نجا اوزایدچکی ادنا بر حساب ایدلر ظاهر ایدر . فقط بوکامکان واحتمال وارمیدر ؛ یعنی استانبولک بو عصرده کی وضعیت اقتصادی سی وساحه سی بریحق میلیون نفوسی استیعاب واعاشه ایدیه بیلیرمی ؟ صیق صیق اعاشه بحرانه معروض قالان استانبولده ۱۲۴۴ تاریخنده یعنی بوندن ۱۹۶ سنه صوکره پایلان دیکر بر تحیرده آنجق ۳۵۹,۰۱۹ کسور نفوسی احتوا ایتدیکی آکلاشیلر سنه نظر آ اولیا چلی تک کوسترمدیکی مقدارک چوق قاض اولدینی آکلاشیلیر .

۱۰۴۸ و ۱۲۴۴ سنه لری آراسنده استانبولده ساری برخسته لق ظهوره کلهرک بریحق میلیون نفوسی بشده بر

[۱] بونوع آلاپاری واصنافک آلیه صورت اشترک کنی مشروطیتدن صوکره بر ایکی دفعه ازجهله ۱۰ توزده وبلغار صرب قرالری تک استانبوله ورودلرنده استانبول اهالیسی کورمشدی . طبق اولیا چلی تک ائرنده حکایه ایتدیکی کپی هر اصناف بولندیسی سندن طاق طاق قاهره قحریت ایدیه تیه سندر کیشلر و اشای راهده هر اصناف صنعتی و هنرنی کوسترمدی . حتی ات میدانده کی طوقومه سی اصنافی بر آراجه ایچنه ترکاه قویهرق و ترکاهک باشنده آقصالی بر امتیاز اولطوردهدهرق بزطوقونقی صورتیه کچمشدری .

واقتصادیه اهمیت ورمز ؛ هله احصاییه - حالا اولدینی کچی - اوزمان هیچ قیمت ورمزلردی .

مراد رابع بندادک فتحه و امام اعظمک مرقدنی قور تارمهغه عزم ایتدیکی صروده بوغزایه استانبولک بالعموم خلقتک اشترک کنی آرزو ایدرلهک بونما سنبله استانبولده نه قدر عسکر و نه قدر اصناف موجود اولدینک تحقیق و تئیتی شیخ الاسلام یحیی افندییه حواله ایتمش و بارام پاشاک زمان صدارتنده استانبولک منقسم بولدینی درت مولویت (قاضیق) داخلده اوچ آی نظر قنده بر تحیر معامله سی پایلمشدر . پایلان تحیر نتیجه سی (اوصاف قسطنطنیه) نامی آتنده جمعوتدین ایدلدیکی و (اوصاف قسطنطنیه) نی مورخ صولاق زاده تک مراد رابع حضورنده قرائت ایدرلهک تک زیاده تقدیر ایدلدیکی و ائرک اوزمان مراد رابعک ساجدار لغنده بولنان و بندادک فتحی اوزرینه بغداد و دیاربکر و ایلیکنه تعیین ایدیلن ملک احمد پاشا زنده قالدیغنی و کندیسنگده بو ائردن اختصار صورتیه معلومات ویردیکنی اولیا چلی اوزون اوزادییه بیان و حکایه ایتکدهدر .

ائرک اصلک نه درجه تقصیلات و ایضاحاتی احتوا ایتدیکی آکلاشیه میور ایسهده آلیک اشای مرورنده اولیا چلی تک کندی مشهودات و مطالعاتی علاوه ایتدیکی مسئبان اولمقدهدر .

مورخ صولاق زاده تک یازدینی تاریخ ۱۰۵۳ سنه سنه قدرکن و قایی احتوا ایتدیکی و مورخ (اوصاف قسطنطنیه) نی کوردیکی حالده شایان حیرت و تأسفدر که ائرنده بوندن اصلا بحث ایتمز . صولاق زاده هیچ اولمازسه استانبولده کی املاک ایله نفوس موجوده تک بکونی حقدده ائرنه بر رقم درج ایتمش اولسه ایدی بونکله اولیا چلی تک تک مبالغه لی کوریلن بیاناتی قونترول ایدیه بیلیر و بوسابهده حقیقت آکلاشیلیردی .

اولیا چلی « استانبولک درت مولویت یرنده جمله اهل حرف ۵۷ فصل و ۱۱۰۰ صنف » اولدینی تصریح و ائرنده فصل تشکیل ایدنرله سنلری برر برر تعداد ایدیور . بوسورتله قید و تحیر ایدیلن عسکر ، مأمور ، علما ، مشایخ ، طلبه اصناف ، تجار و الحاصل بالعموم اهالی بلده مراد رابع سفره چیمه دن اول قیافت مخصوصه لرله آلی کوشکی اوکندن و مراد رابعک

جوجوقلر حسابہ قائلماش ایسه اوباشقه . لکن بوکاده احوال و یریهلر من . مع مافیہ بومقدار ۱۹۶ سنه مقدم اولیا چلی نك موجودیتدن بحث ایتدیکی بر بقی میلیون نفوسه نسبتله عقلمه بقین کورونمگدهدر .

۱۲۴۴ دن و تنظیمانك اعلانندن سوکره استانبول نفوسنده تدریجاً تراید وقوعه کلدیکی شهسزدر . تنظیمات خیره اوزمانه قدر مرعی اولان رچوق قیودانی قالدیرمش بونك اوزرینه و استانبوله هر طرفدن ر نفوس آقینی باشلامشدر . استانبوله عبدالمجید دورنده باشلایان و عبدالعزیز زماننده درجه قصوایه واران استغراضدن متولده . عمران و رفاهکده استانبول نفوسنی خیلی ترید ایتدیکی ظن ایدلمگدهدر . وقعه نویس لطفی اقدی نك اول وقتدن حین تحریر و قایع اولان ۱۲۸۸ سنه سنه قدر ۴۴ سنه ظرفنده استانبول ایله بلاد ثلثه اهالیسی درت ملثه یاقلاشمشدر . . دیمسه

باقیایر سه ۱۲۸۸ ده استانبول نفوسنك $4 \times 359,089 = 1,436,356$ یه بالغ اولسی اقتضا ایدرسده بوندهکی مبالغه اولیا چلی نكده کچمگدهدر . مع مافیہ ۹۳ حربندن وروم ایلیتک قسماً ضاعندن اول استانبولک نفوسنی بیلمک هر حالده جوق قالدی اوله جقدر . فقط بوخصوصدهده کافی درجهده معلومانه دسترس اولنه مامشدر . بوپایده بکانه مأخذ صدر اسبق جوادپاشانك ۱۲۸۹ ده بیکیباشی ایکن نشر ایتدیکی [معلومات الکفایه فی احوال ممالک العثمانیه] آنددهکی اثردر . جوادپاشا آلمانیاده نشر اولنان ایستاتستیکلره عطفاً

استانبولک اوزمانکی نفوسنی ۶۲۹,۵۲۰ سی اسلام و ۳۳۰,۴۸۰ سی خریستیان اولوق اوزره جمماً ۹۶۰,۰۰۰ راده سنده کوستریور . وقعه نویس لطفی اقدینك همان عینی سنهده موجودیتی فرض و تخمین ایتدیکی $1,436,356$ ایله جوادپاشانك وسطی بر حساب اوله رق دیگر مقدارلره ترجیحاً اثرینه الدینی ۹۶۰,۰۰۰ آره سندهکی فرق $476,356$ درکه بومقدارده تفاوت حصولی ده استانبول نفوسنی تعیینده الک علاقهدار کیمسه لکهده حقیقتک چوق فوئده تخمینلرده بولندقلرنی کوستریور [۱] ینه بو اثرک

[۱] عددهل معدود آره سندهکی نسبتی هر نه دنسه مملکتدنده اصلاً نظر دفته آلمایز . مثلاً منتظم یوروشله برطابور عسکرکی بر جادهدن کچر کن کورسه کله ، یا خود بر قایع یوز کینکین بره معلوبلاندیغنی

راده سنه ایندیردیکنه و یا خود برزلزله اوله رق شهرک بر طرفنك خالک ایله یکسان اولدیغنه دائر تاریخلریتمز هیچ بر فوق العاده وقعهدن بحث ایتیمورلر . بناء علیه اولیا چلی نك کوستریورکی رقلر جوق فاحش و صولک درجهده مبالغه لیدر . مبالغه نك درجه سنیه به اولیا چلی نك بیان ایتدیکی بعض رقلردن آ کلامق ممکندر . از جمله اولیا چلی استانبولده ۵۷۰۰۰ چفتجی ، ۴۳۹۵۰ بانجی ، ۲۷۰۰۰ قایقجی ، برمه بچی و شایه جی ، ۶۰۰۰ میخانه جی اولدیغنی اثرینه قید ایتمشدر . بو رقلره اولیا چلی نك ده اعتادای اولمادیغنی ینه کندیسنك شو افاده سیله ثابتدر : « اصناف پاسبانان استانبول : ۱۲۰۰۰ در . ۴۰۰۰۰۰ درلر . فقط مبالغهدر . ۳۰۰ نفری بدستان عتیق و بدستان جدید پاسبانلر رکه کدکلی علوفلی آدملدر . » [۱] چلی نك شو افاده و اعترافی بومقالهده مدافعه اولنان نقطه نظری تأیید ایدر . حتی بوراده ۱۲۰۰۰ کوستریورکی پاسبانلریله ۱۰۰۰ ی کچمز . محرز شوکا قالدیرکه چلی نك کوستریورکی رقلرک دائماً برز صفری فضلهدر . بناء علیه استانبولک ۱۰۴۸ دهکی نفوسنی آنجق ۲۵۰ - ۳۰۰ بیک راده سنده در و اصلاً بوندن فضله دکلدر .

براز اولده بالمناسبه بخی کچدیکی اوزره تاریخ اوچینجی بر تحریر نفوسنك ۱۲۴۴ سنه سنده اجرا اولوندیغنی کوستریور . ۱۲۴۴ تاریخنده استانبولده ظهور ایدن بر قیتلق طولانیسیله نفوس موجودیه کوره اتمک توزیعنه مجبوریت حاصل اوله رق بو مقصدله بر تحریر نفوس یایلمش و نتیجهده استانبولک در سعادت دینیلن سور داخلیله بلاد ثلثه تسیمه اولنان اسکدار ، غلظه و ایوب داخلنده $359,089$ نفوس قید و تثبیت ایدلدیکنی مورخ لطفی اقدی سویله مگدهدر . [۲] نفوسنك سائق تحریری اتمک اولمسنه و حرب عمومیده بینه اتمک توزیعی طولانیسیله محله لرحه دفاتله یاپیلان تحریر نفوس کیفیتلری الان اؤنودولماسنه نظراً مورخک بیان ایتدیکی رقم اکسیک دکل ، حقیقتدن فضلهدر بیله . سود آمن اوفاق

[۱] اولیا چلی سیاحتنامه سی . جلد ۱ : صحنه ۵۲۰ .

[۲] تاریخ لطفی : جلد ۲ . صحنه ۶۲

و یکی یکی محله‌ها را تشکیلی ابتدایی حواله بوزارت بخشداری، سکنه صنوبر، ۱۳۰۰ تاریخچه پایتخت و علمی معانیسه توری که ده ایلیک دفعه اجرا اولدینی شهسز بولتان تحریر فوسده بیله مهاجرلر و اجنبیلرله برابر نفوس عمومیته ۸۷۳،۵۶۵ تاریخچه ایتمه مسیدر. اجنبی ایستاتستیکلردن برینسک استانبولده ۲۰۰،۰۰۰ ازمنی و ۱۰۰،۰۰۰ روم کوسترمسی دیکرینسکده ۲۴۵،۰۰۰ اجنبیدن بحث ایتمی ده کوستریلن رقلرک تخمینی و خیالی اولدینی اثبات ایدر . چونکه استانبولده هر دوره روملر ارمینسردن فضله بولنش و اجنبیلرک مقداری ده یوز یکرمی بیکی کچمه مشدر . بنا علیه ۹۳ حربندن اول استانبولک فوسی ۴۵۰ - ۵۰۰ بیکدن فضله اولمادینی قولله ظن ایدلکده در . استانبولک فتحی تاریخی اولان ۸۵۷ دن ۴۴۴ سنه سوکره ایلیک دفعه اولارق ۱۳۰۰ سنه سنده اسکیلره نسبتله اینی عداوله بیله جک برتحریر نفوس پایلمش و هر که بر نفوس تذکره سی ویرلمشدر . بنا علیه بورایه قدر بیان اولنان ایستاتستیکلر و رقلر آرهنده آتیق بونحریر معامله سنه اعتبار ایده بیلیرز . آشاغی یه عیناً درج اولنان نفوس جدولک کوره ۱۳۰۰ سنه سنده استانبولده ۸۷۳،۵۶۵ ذکور ، ۳۶۴،۷۵۱ انات که جمماً ۸۷۳،۵۶۵ نفوس بولنش و بونک ۱۲۹،۲۴۲ سنی اجنبیلر تشکیل ایتمشدر .

۱۳۰۰ سنه سنده کی فوسک اوزمانکی دوائر بلدییه و ملیت تقسیمانه کوره مقدارلری آئیده آیری آیری ایکی جدولده کوسترلمشدر :

دائرلر	ارکاک	قادین	یکون
برنجی بایزید	۸۴،۸۸۲	۶۷،۰۸۱	۱۵۱،۹۶۳
ایکینچی فاتح	۶۴،۰۲۱	۶۰،۵۲۴	۱۱۴،۵۴۵
اوجنجی صباه	۶۳،۵۴۱	۵۹،۴۹۶	۱۲۳،۰۳۷
دردیجی بشکلاش	۳۹،۹۵۱	۳۰،۶۷۲	۷۰،۶۲۷
پیشینی یکی کوی	۷،۴۹۴	۶،۳۵۳	۱۳،۸۴۷
آلتینچی بک اوغلی	۱۶۵،۹۰۵	۸۰،۳۸۸	۲۳۷،۲۹۳
بدنجی بوبوک دره	۸،۶۹۴	۵،۹۵۱	۱۴،۶۴۵
سکرنجی قالیچه	۱۶،۰۷۰	۱۳،۰۸۸	۲۹،۱۵۸
ملفوظنجی اسکدار	۵۳،۲۱۶	۴۲،۴۵۵	۹۵،۶۷۱
اوشنجی قاضی کوی	۱۴،۰۵۳	۸،۷۴۳	۲۲،۷۹۶
	۵۰۸،۸۱۴	۳۶۴،۷۵۱	۸۷۳،۵۶۵

۱۱۰ نیمی بحیفه سنده ملحقالیله برابر استانبول ولایتی نفوسک ۱،۳۵۰،۰۰۰ اولدینی بیان اولمقله برابر دوسونک تحقیقته عطفاده استانبولده برلی اوله قرق ۲۲۵،۰۰۰ مسلمان ، ۲۰۰،۰۰۰ ازمنی و ۱۰۰،۰۰۰ روم که جمماً ۵۲۵،۰۰۰ نفوس اولدینی و دیگر بر ایستاتستیک کتابنه عطفاده ۸۵۵،۰۰۰ برلی ، ۲۴۵،۰۰۰ اجنبی ساکن بولدینی تصریح ایدلکده در .

جواد پاشا بورقلری کتابک متنه درج ایتدکن صوکره حاشیه اوله قرقده دیورکه : « دفترخانه عامرهدن آدیقم جدول رسمی یه کوره تیش اوج تاریخچه در سعادت و بلادئنده ۷۳،۰۹۳ نفوس غیر مسلم و ۱۹،۰۱۵ غیر مسلم خانمسی ایله ۶۲،۳۷۳ نفوس مسلم و ۲۹،۳۸۳ خانه مسلم که جمماً یکون ۱۳۵،۴۶۶ نفوس و ۴۸،۳۹۸ خانه کوسترلمش ایسه ده بوحساب برلی و تبعه دولت علیه دن ملک صاحبی اولانلر حقنده اعتبار اولنوب خان و حمام و جوامع و اولنلر و تبعه اجنبیه وسائر محال مستئنا طوتولش و باخصوص تاریخ مذکور دن بری استانبولده بهر سنه نفوس یوزده اویند زباده ترقی ایده کلدیکندن مقدار مذکور بالاده اشعار اولنان مستئنا ایله نفوس انات دخی ضم اولدینی حواله سنه بر میلیونی تجاوز ایده چکی درکار بولنشدر . »

استانبولده جواد پاشانک کرک اجنبی ایستاتستیکلردن قلاً کرک دفترخانه عامره قیدینه عطفاً وجودندن بحث ایتدیکی مقدارده نفوس اولمادینه ال بیوک دلیل ۹۳ حربندن صوکره استانبولده لا اقل ۱۵۰ - ۲۰۰ بیک راده سنده مهاجر کلدیکی و در سعادت و بلادئنه داخلندن ماعد ابوغاز ایچنده، ایوب جوارنده، خط کذراکلرهنده بر چوق کویلر

مشاهده ایته سک در حال بیکلرجه عسکرک کچدیکندن یا خود بیکلرجه اهالیته طولاندیفندن بحث ایدرز. ایرانلرک مبالغه یه میال اوله قرقلی ایشیدرز و بوکا (مبالغه عجمانه) دبرز. ایران حرث، عادات و اخلاق فارسی لسانی واسطه سیله لاسئزه و اخلاق زده تأثیر تیش اوله قرق که بزده سعادت موقعنه چیقمش ال بوبوک بر عسکر ایله و قلعه نویس کی ال منور بر آدیم بیله بوکی مبالغه لره صابرق عدله معدود آرهنده کی نسبتی خاطر لرینه کتیره مشدر در .

صوكره ياپيلان برتخىر رده نفوسك ۳۸۵،۲۳۴ فضله سيلاه
 ومهاجر لاله برابر (۷۴۴،۳۲۳) ه بالغ اولمى ده كوستر ركه
 برشهرك قوسى اوليه بردنبره ياريم مليون ويا برقاچ يوز
 بيك زاده سنده آتماز . آرتان نفوسك ۲۰۰،۰۰۰ تى
 مهاجر لره قزريق ايدرسهك استانبول نفوسك ۵۷ سنده
 آنجق ۸۵،۰۰۰ زاده سنده آرتديغى تسليم ايمك ضرورتى
 قارشيسنده قاليرز . بناء عليه يكانه مأخذمر اولان جواد
 پاشانك ائزنده بودورلر ده استانبول نفوسك برمليوندن
 فضله كوسترلس اولمى امثالى كى خيالدن باشقه برشى دكلدر .
 ۹۳ دن اولكى استانبول قوسى آنجق ۴۵۰ - ۵۰۰ بيك
 زاده سنده اولديغى ده شهبه كوتورمز حقيقتلر دندر .

* *

۱۳۰۰ دن ۱۳۲۴ سنه سته يعنى مشروطيتك اعلانى
 تاريخه قدر استانبول نفوسك نه مقدار ده آرتديغه دائر
 بر قيد ومعلوماته تصادف ايديله مه مشدر . بومدت نظر فنده
 نفوسك ۶۵ - ۱۰۰ بيك زاده سنده آرتديغى شهبه سز
 ايسه ده ادعا وطن ايدلديكى كى برمليونى تجاوز ايتديكته
 احتمال و بريله مز .

مع هذا بودورلر ده نشر ايديلن بعض اثرلر ده از جمله بحره
 بيكباشيسى احسان بكك معروف قويمنده ۱۳۱۸ - ۱۳۲۰
 سنه لرينه طوغرى استانبولده ۱،۰۸۰،۰۰۰ نفوس بولنديغى
 مقيددر . مشروطيتدن صوكره وبالقان حربنه قدر استانبول
 نفوسك تناقصدن زياده تر ايدمه مبال بولنديغى محقق ايسه ده
 نفوس اداره سنك ويرديكى قيد ومعلومات بودورلر ده ده
 استانبول نفوسك مليونه بالغ اولمديغى كوستر مكدده در .

۳۲۲ سنه سنده اجرا اولنان تحرير نفوس نتيجه -
 سيلاه استانبولك مشروطيتك اعلانندن صوكره كى قوسه
 دائر ايضاحات ايكنجى مقاله به بر اقل مشدر .

عثمان نورى

ارلك ، قادين	
اسلام	۳۸۴،۹۱۰
روم	۱۵۲،۷۴۱
ارمنى	۱۴۹،۵۹۰
بولغار	۴،۳۷۷
قاتوليك	۶،۴۴۲
موسوى	۴۴،۳۶۱
پروتستان	۸۱۹
لائين	۱،۰۸۲
اجبى	۱۲۹،۲۴۲
	<hr/>
	۸۷۳،۵۶۵

هرايكى جدولك محتوياتى مياننده اجنيلرك ده داخل
 اولديغى كورولمكده در ۱۲۹،۲۴۲ اجبى ، نفوس
 عموميه يكونى اولان ۸۷۳،۵۶۵ دن تزييل ايديليرسه
 استانبولده تبعه دن اولق اوزره آنجق ۷۴۴،۳۲۳ نفوس
 بولنديغى تظاهر ايدر .

براز اولده بيان ايدلديكى وجهله ۹۳ دن صوكره
 استانبوله برخيلى مهاجر كلش ، شهر برانندن آياستفانوسه
 برانندن بندكه قدر توسع ايتمش وايوب جواريله بوغاز
 ايچنده وبك اوغلى جهننده بيكدين بى به برچوق كويلر وتخله لر
 تشكل ايتمش اولديغى حالده صوك ياپيلان برتخىر
 نفوسده استانبولده آنجق ۷۴۴،۳۲۳ نفوس بولنمش
 اولمى مقاله نك بدايتندن برى مدافعه ايديلن اساساتى
 يعنى استانبول نفوسك تخميين بر صورتده وداثما حقيقتدن
 برايكى مثلى فضله كوسترلس اولديغى بليغ برطرزده
 ارايه و اثبات ايتمكده در .

شوحالده ۱۲۴۴ ده براعاشه ضرورت و مجبوريتى طولاييسيله
 حكومتجه اجرا ايدلديكى تاريخك شهادتندن اكلاشيلان
 يحرير نفوسده ۳۵۹،۰۸۹ نفوس بولنمش ايكن ۵۷ سنه